

Araştırma Makalesi /Research Article

OSMANLI-RUS SAVAŞI VE İSMÂİL KUŞATMASI
(1806-1812)

Pınar DOĞANAY*

Öz: Tarih boyunca defalarca kez Rus saldırısına uğrayan İsmâil Kalesi ve çevresi, “1768-1774” Osmanlı-Rus Savaşı sırasında Rusların hâkimiyetine geçti. Ancak Rusların kaledeki hâkimiyeti kısa sürdü. Savaş sonrasında imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması ile Osmanlı hâkimiyetine bırakılan kale ve şehir, “1787-1792” Osmanlı-Rus Savaşı esnasında yeniden Ruslar tarafından kuşatma altına alındı. Oldukça kanlı çatışmalara sahne olan bu kuşatmanın ardından Rusların kontrolüne geçen kale, savaşın akabinde imzalanan Yaş Antlaşması bir kez daha Osmanlı hâkimiyetine bırakıldı. 1806 yılına kadar durağan bir döneme giren Osmanlı-Rus çatışmaları, Osmanlı Devleti'nin Ruslar'ın izni olmaksızın Memleketeyn beylerini değiştirmesiyle birlikte 1806 yılında yeniden başladı. Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmeden Osmanlı'nın bölgedeki kalelerini hızlıca ele geçiren Ruslar, yönünü İsmâil Kalesi'ne çevirdi. Ancak Ruslar, burada beklemedikleri bir direnişle karşılaştı. Pehlivan İbrahim Ağa ve beraberindeki birlikler karşısında umduğunu bulamayan Ruslar, çok sayıda zayıyat vererek geri çekildi. Pehlivan İbrahim Ağa ve beraberindekilerinin bu mücadelesi, İsmâil Kalesi'ni kuşatmadan kurtarmakla kalmadı aynı zamanda Osmanlı-Rus Savaşı'nın da seyrini değiştirdi.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı-Rus Savaşı, İsmâil, İsmâil Kalesi, İsmâil Kuşatması, Pehlivan İbrahim Ağa.

THE OTTOMAN-RUSSIAN WAR AND THE SIEGE
OF ISMAIL (1806-1812)

Abstract: The Ismail Castle and its surroundings, which have been attacked by the Russians many times throughout history, came under Russian domination during the 1768-1774 Ottoman-Russian war. However, Russians' dominance of the Castle was short-lived. The castle and city, which were left to Ottoman rule with the Küçük Kaynarca Treaty signed after the war, were besieged by the

* Dr. Pınar Doğanay, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yakın Çağ ABD, snprndoganay@gmail.com, ORCID:0000-0001-9733-2172.

Russians again during the 1787-1792 Ottoman-Russian War. After this siege, which was the scene of very bloody clashes, the castle came under Russian control, and with the Treaty of Jassy signed following the war, it was once again left under Ottoman rule. After this siege, which was the scene of very bloody clashes, the castle came under Russian control, and with the Treaty of Jassy signed following the war, it was once again left under Ottoman rule. Conflicts between Ottoman and Russian Empires, which entered a stagnant period until 1806, ended in this term after Ottoman Empire had changed Memleketeyn beys without the permission of the Russians. Russians, who quickly captured the Ottoman castles in the region without declaring war on the Ottoman Empire, turned their attention to Ismail Castle. Russians, who could not get what they expected against Pehlivan Ibrahim Agha and his troops, retreated, suffering many casualties. This struggle of Pehlivan Ibrahim Agha and his companions not only saved İsmail Castle from the siege but also changed the course of the Ottoman-Russian war.

Key Words: Ottoman-Russian War, Ismail, Ismail Castle, Siege of Ismail, Pehlivan Ibrahim Agha.

Extended Abstract: Ismail Castle, which has been attacked many times throughout history, received its first serious danger during the Ottoman-Habsburg wars. This castle was very important for the Ottoman Empire in terms of providing connections to the castles in the region as well as being a grain depot was first attacked by the Russians during the Ottoman-Russian war of 1768-1774. The Ismail castle, which came under Russian control during this war, was left to Ottoman rule with the Treaty of Küçük Kaynarca signed after the war. However, the Russian attacks on the castle did not stop. The Russians laid siege to the castle during the Ottoman-Russian war of 1787-1792. More than 30 thousand Turkish and nearly 15 thousand Russian soldiers lost their lives in this siege, which went down in history as the bloody Ismail conflict. After such bloody struggles, the castle came under Russian control, but with the Treaty of Jassy signed after the war, it was decided that the castle would be left to the Ottoman Empire.

Conflicts between Ottoman and Russian Empires entered a stagnant period until the Ottoman-Russian war of 1806-1812. Conflicts between two states restarted in 1806 when the Ottoman Empire changed the lords of Wallachia and Moldavia at the request of Napoleon, without the permission of the Russians. Russia's invasion of Wallachia and Moldavia, which crossed the Turla River with an army of 60 thousand people on October 16, 1806, had a great impact in Istanbul. Even the Ottoman Sultan did not want to believe this situation at first. However, when the Wallachian bey personally informed him of the situation, he believed him. Thereupon, the issue of war

began to be seriously discussed in the Imperial Council, and at the meeting on December 20, a decision was made to declare war on Russia.

Following this decision, on the one hand, preparations for war against the Russian troops began, and on the other hand, there were preparations for a rebellion against Sultan Selim III in Istanbul. The polarization between Nizam-ı Cedid and the Janissaries had increased considerably. So much so that it was even a mystery which one would be sent to the front. If the Nizam-ı Cedid army was sent, the sultan would be defenseless in the capital. If both the Janissaries and the Nizam-ı Cedid sent their troops, this time they would face each other on the front. The war preparations that continued under the shadow of these uncertainties became clear with the sending of the Janissaries to the front. However, the Janissaries were not happy to go to the front. According to them, Sultan Selim III had attempted to wage war with Russia in order to terminate them and had cooperated with Russia in this regard. The usefulness of the Janissaries, who had this idea and were mostly made up of people from other tradesmen class, in the war was a mystery from the very beginning.

On the Russian front, things were going well. At the very beginning of the war, the Russians were on the field with an army of approximately 60 thousand men. On the Ottoman side, this number had not reached that number even at the height of the war.

In the 1806-1812 Ottoman-Russian war, which began at a time when the Ottoman Empire was experiencing many problems both internally and externally, the Russians quickly captured the Khotyn, Bender, Kili and Akkirman Castles. After capturing these castles, the Russians turned their attention to the most important Ottoman Empire castle in the region, Ismail Castle, where they encountered unexpected resistance. At first, the Russians' demand that Ismail Castle be handed over directly to them, as was the case with other castles, was harshly rejected. Especially Pehlivan Ibrahim Agha's arrival at the castle gave great courage to the people in the castle, and with the support of the people of the castle, an important victory was achieved against the Russians. After the first siege, the Russians attacked the castle several more times to take it, but they were unsuccessful and had to retreat.

These victories at Ismail Castle also changed the course of the war. After this defeat, the Russians signed an alliance agreement with France and agreed to an armistice to end the Ottoman-Russian war. Thereupon, an armistice was signed between the parties on August 26, 1807. This armistice, signed during the reign of Mustafa IV and planned to remain in force for nine months, was inconclusive due to the difficulties experienced

by the parties, especially Russia's refusal to agree to the agreement, and the war began again.

Russians, who had not found what they expected against Pehlivan Ibrahim Agha and his troops in the first period of the war, were determined to take İsmail Castle this time. However, things were not going well in İsmail Castle. Pehlivan Ibrahim Agha had returned to Kuzgun. The castle guard duty was given to Çelebi Mustafa Pasha. Taking advantage of Pehlivan Ibrahim Agha's absence, Pasha removed the men he had left to defend the castle from the castle, making it defenseless. On the eve of all these events, the Russians managed to besiege the castle on September 1, 1809. The castle, which came under Russian control on September 27, was completely removed from Ottoman rule with the Treaty of Bucharest signed at the end of the war.

Although the Ottoman Empire could not achieve the expected success in this war, in which it participated with the influence of France, it managed to keep its territorial losses to a minimum with the agreements it signed after the war. Russia, on the other hand, had difficulty in achieving the desired victory in İsmail Castle, especially against Pehlivan Ibrahim Agha, although it was the favorite since the beginning of the war in terms of both military power and logistics and equipment.

Giriş

1806-1812 Osmanlı-Rus Savaşı, Osmanlı Devleti'nin içte ve dışta birçok sorun yaşadığı döneme denk gelmiştir. Bir yandan devam eden savaşlar, diğer yandan isyanlar, ayaklanmalar, padişahın tahttan indirilmesi ve Alemdar Vak'ası gibi bir dizi sorunun gölgesinde seyreden bu savaş, sadece Osmanlı ve Rusya'nın değil dönemin Avrupa Devletleri'nin de müdahil olduğu tarihi bir olaydır.¹

Ortaya çıkış nedeni bir hayli çeşitlilik gösteren ve birden fazla devletin müdahil olmasıyla çok daha çetrefilli bir hâl alan bu savaşın arka planında; Napolyon'un isteğiyle Rus taraftarı olan Eflâk Beyi Konstantin İpsilanti ile Boğdan Beyi Aleksandr Moruzzi'nin azledilmesi yer alıyordu.² Zira Rusya ile 1805 yılında yapılan ittifak antlaşmasına göre; buradaki yerel yöneticilerin değiştirilmesi, Rusya'nın onayına bağlıydı.³ Osmanlı

¹ Mehmet Mert Sunar, "1806-1812 Osmanlı-Rus Harbi'ni Çalışmaya Bir Girizgâh: Sefer İçin Asker Toplanması", *History Studies*, 10 (3), 2018, s. 239.

² İsmail Hami Danişmend, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, C.4, Doğu Kütüphanesi Yayınları, İstanbul 2011, s.116.

³ Nicolae Jorga, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, Cilt 5, (çev. Nilüfer Epçeli), Yeditepe Yayınları, İstanbul 2009, s. 146.

Devleti, her ne kadar bunu kabul etmeyeceğini bildirirse de Rusya, onayının alınmaksızın yöneticilerin azledilememesini dile getirmişti.⁴ Ancak Sultan III. Selim, Fransa'nın etkisiyle antlaşmayı ihlal ederek yerel yöneticileri değiştirme kararı vermişti. Bu karar üzerine Ruslar, savaş ilanına dahi gerek duymadan 16 Ekim 1806 tarihinde Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmişti. General Michelson kumandasında 60 bin kişilik Rus ordusunun Dinyester (Turla) suyunu süratle aşip Eflâk ve Boğdan'ı işgal etmesiyle başlayan bu savaşın⁵ bir diğer durağı, Osmanlı'nın Kuzeybatı Karadeniz'deki kaleleriydi. Bu bölgedeki Hotin, Bender, Kili ve Akkirman kalelerini kolayca ele geçiren Ruslar, yönünü bu defa Osmanlı'nın bölgedeki en önemli kalesi olan İsmâil Kalesi'ne çevirmişti.⁶ İsmâil Kalesi, bu hat üzerinde yer alan diğer kalelerle bağlantının sağlanmasının yanı sıra Osmanlı Devleti ve bölgedeki diğer kaleler için bir hububat deposuydu. Bu sebeple kalenin Ruslar tarafından ele geçirilmesi, Ruslar açısından da önem arz etmekteydi.⁷ Bu bağlamda tarihsel süreç içerisinde defalarca kez Rus saldırısına maruz kalan İsmâil Kalesi, Ruslar tarafından ilk saldırıyı, 1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı ile yaşamıştı. Bu savaş esnasında Rusların kontrolüne giren kale, savaşın akabinde imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması ile yeniden Osmanlı Devleti'ne bırakılmıştı.⁸ Ancak Rusların kaleye yönelik saldırılarının ardı arkası kesilmemiş ve Ruslar bu defa da 1787-1792 Osmanlı-Rus Savaşı esnasında kaleyi yeniden kuşatma altına almıştı. Kayıtlara 22/23 Aralık 1790 tarihli İsmâil Kuşatması olarak geçen bu kuşatma, tarihin tozlu sayfalarında yerini "Kanlı İsmâil Kuşatması" olarak almıştı.⁹ 30 binden fazla Türk ile 15 bin dolaylarında Rus kuvvetinin hayatını kaybettiği bu kuşatmanın ardından Rusların hâkimiyetine geçen kale, savaşın ardından imzalanan Yaş Antlaşması ile yeniden Osmanlı yönetimine bırakılmıştı.¹⁰ 1806-1812 Osmanlı-Rus Savaşı esnasında, bir kez daha kaleye yönelik saldırı

⁴ Fahir Armaoğlu, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*, Alkım Yayınevi, İstanbul 2010, s. 150.

⁵ Midhat Sertoğlu, *Mufassal Osmanlı Tarihi*, Cilt 5, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2011, s. 2806.

⁶ Ziya Nur Aksun, *Osmanlı Tarihi*, Cilt 3, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1994, s. 78.

⁷ Feridun Emecen, "İsmâil", C. 23, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2001, s. 82

⁸ Serhat Kuzucu, *1787-1792 Osmanlı-Rus Savaşı*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ 2012, s. 45.

⁹ Joseph von Hammer, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt 17, (çev. Mümin Çevik), Üçdal Neşriyat, İstanbul 1994, s. 77-78.; Jorga, a.g.e., s. 94-95

¹⁰ Kemal Karpat, "Bucak", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 6, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1992, s. 342.

düzenleyen Ruslar, savaşın ilk döneminde cereyan eden mücadelelerde kaleyi kuşatmayı başaramasa da, 1809 tarihindeki mücadelelerde kaleyi kuşatmayı başarmışlardı.¹¹ Bu kuşatma ile üçüncü ve son kez Rus saldırısına uğrayan İsmâil Kalesi, savaşın akabinde imzalanan Bükreş Antlaşması ile tamamen Osmanlı hâkimiyetinden çıkmıştı.¹²

Bu gerçeklikten yola çıkarak hazırlanan bu çalışmada, 1806-1812 Osmanlı-Rus Savaşı ile bu savaş esnasında meydana gelen İsmâil Kuşatması'na değinilmeye çalışılacaktır. Savaşın ortaya çıkış nedenleri, tarafların komuta heyetleri ve askerî gücü ile bölgeye ilişkin bilgilerin de yer aldığı bu çalışma, bu alanda yapılan çalışmalara bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

1. İsmâil Şehri ve Kalesi Hakkında

Günümüzde Ukrayna sınırları içerisinde yer alan İsmâil şehri, Osmanlı döneminde Bucak adı verilen bir bölgede yer almaktadır. Tuna Nehri'nin Karadeniz'e döküldüğü bir noktada kurulan şehir, doğuda Turla (Dinyester), batıda Tuna, kuzeyde ise Prut Nehri'ne kadar uzanmaktadır.¹³ II. Bayezid'in Kili-Akkirman seferi (1484) sırasında ele geçirilen şehir, İsmail adındaki kaptan tarafından fethedilmesi dolayısıyla bu isimle anılır.¹⁴ Osmanlı belgelerinde adına ilk defa 1542-1543 yıllarına ait Tapu Tahrir Defterleri'nde rastlanan İsmâil şehri, bu dönemde Kili kazasına bağlı küçük bir köy statüsündeydi.¹⁵ 1570 yılı itibariyle mezra haline gelen şehrin, askerî bir istihkâm olarak teşekkülü ise 1590'lara rastlar.¹⁶

1592 tarihli tahrir kayıtlarında, Bender Sancağı'na bağlı bir kaza olarak yer alan şehir, kale ve kale dışındaki çevre yerleşim yeri olmak üzere iki ana yerleşim yerinden meydana gelmektedir. Şhreküstü adlı bir Müslüman Mahallesi ile on adet Gayrimüslim Mahallesi bulunan şehrin, Müslüman Mahallesi'ndeki toplam erkek nüfus sayısı 67'dir. Gayrimüslim Mahallesi'nde ise bu sayı 1.008'dir. Müslüman Mahallesi'ndeki nüfusun

¹¹ Salih Erol, "1806-1812 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Pehlivan İbrahim Ağa'nın Rolü", *Türkiye Rusya Araştırmaları Dergisi*, 3, 2020, s. 41.

¹² Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi, Evrak (TS. MA.e.), H. 17.05.1227/M. 29 Mayıs 1812.

¹³ Andrey Krasnozhan, "History of Ismail Fortress and City", (ed. Mehmet Tüttüncü), *INTERNATIONAL JOURNAL OF TURKOLOGY*, 6, 2020 Netherlands, s. 6.

¹⁴ Gönül Güreşsever Cantay, "Kaynaklarda Kuzeybatı Karadeniz'de Osmanlı Kaleleri", *Erdem İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 76, 2019, s. 166.; Mehmet Tüttüncü, Andrew Krasnozhan, *İsmail Şehri ve Kaleleri*, Chernomor'e Yaynevi, Odesa 2019, s.18

¹⁵ Alper Başer, "Kuzeyde Bir Osmanlı Şehri: İsmail Geçidi (1739-1768)", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi* 50, İstanbul 2023 s. 90.

¹⁶ Emecen, a.g.m., s. 82.

büyük kısmını Tatarların oluşturduğu şehirde, Gayrimüslimlerin önemli bir kısmını ise Boğanlı, Eflaklı, Kazak-Rus, Rum, Bulgar gibi karışık gruplar oluşturmaktadır. Kaledeki süvari sayısının 36 olduğu şehirde, kale dışında ise toplam 53 süvari bulunmaktadır.¹⁷

Osmanlı-Habsburg savaşları sırasında, ilk ciddi tehlikeli saldırıyı alan şehir, bu saldırılar ile Osmanlı hâkimiyetinden çıksa da kısa bir süre sonra yeniden Osmanlı idaresine girdi. Ancak şehre yönelik saldırıların arkası kesilmedi, şehir bu defa da XVII. yüzyılın başında Kazakların saldırısına uğradı.¹⁸ XVII. yüzyılın ortalarında ise şehri gören Kâtib Çelebi; şehrin önemli bir geçit yeri olduğuna vurgu yaparak, İstanbul'a on beş günlük bir mesafede bulunduğunu belirtmektedir. Şehirde bir kalenin var olduğundan da bahseden Kâtib Çelebi'nin bahsettiği bu kale, Osmanlı arşiv belgelerinde ve modern kaynaklarda İsmâil Kalesi olarak geçmektedir.¹⁹

XII. yüzyılda Cenovalı tüccarlar tarafından kurulduğu bilinen bu kale, XIV. yüzyılda kısa bir süre Eflâk Prensiği hâkimiyetinde kaldıktan sonra 1484 yılında Osmanlı hâkimiyetine girdi. Tuna Nehri'nin Karadeniz'e döküldüğü bir noktada yer alan kale, Osmanlı Devleti'nde "*Kale-i Hamse (Beş Kale)*" olarak nitelendirilen Akkirman, Kili, Bender ve Hotin kaleleri içerisinde yer almaktadır.²⁰ Osmanlı Devleti'nin Kuzey Karadeniz hâkimiyetinin sağlanmasının yanı sıra bölgede yer alan kaleler ile bağlantının sağlanması açısından oldukça önemli olan bu kale, Tuna'daki geçişlerin kontrolünün sağlanmasında da önemli bir faktöre sahiptir.²¹

1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı esnasında Rusların kontrolüne giren kale, savaşın akabinde imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması ile Osmanlılara bırakıldı.²² Ancak 1787-1792 Osmanlı-Rus Savaşında kale, bir kez daha Rus saldırısına uğradı ve Rusların hâkimiyetine geçti. Savaşın ardından imzalanan Yaş Antlaşması ile yeniden Osmanlı hâkimiyetine giren kale, 1806-1812 Osmanlı-Rus Savaşı'nda iki defa Rus saldırısına maruz kaldı. 1806 tarihli kuşatmada umduğunu bulamayan Ruslar, 1809 tarihli kuşatma ile İsmâil Kalesi'ni almayı başardı. Savaşın ardından imzalan 1812 tarihli

¹⁷ Tütüncü; Krasnozhon, a.g.e., s. 180.

¹⁸ Emecen, a.g.m., s. 82.

¹⁹ BOA, Cevdet Askeriye (C..AS.), 866-37145, H-25-02-1205/M. 3 Kasım 1790.

²⁰ Mustafa Işık, "XVI. Yüzyılda Akkirman Sancağı", *Karadeniz Araştırmaları*, 18 (18), s. 19.

²¹ Mehmet İnbaşı, "Osmanlı-Lehistan Harplerinde Sefer Yolu ve Tuna Nehrinin Stratejik Önemi (XVII. Yüzyıl)", *Balkanlar'da İslam Medeniyeti Uluslararası Üçüncü Sempozyum Tebliğleri*", Bükreş-Romanya 1-5 Kasım 2006, (2), İRCICA, İstanbul 2011, s. 480.

²² Ayla Efe, "Silistre Eyaletinde Osmanlı-Rus Savaşları Küçük Kaynarca'dan Berlin'e" *OTAM*, 19, 2006, s. 145.

Bükreş Antlaşması ile Osmanlı hâkimiyetinden çıkan kale, Kırım Harbi'nin (1856) ardından yeniden Osmanlı hâkimiyetine girdi. 1878 tarihinde tekrar Rus hâkimiyetine giren İsmâil Kalesi ve çevresi, 1940 tarihinde Romanya'ya katıldı, 1947 senesinde ise Sovyetler Birliği'ne bırakıldı.²³

2. 1806-1812 Osmanlı-Rus Savaşı ve Ortaya Çıkış Nedenleri

Osmanlı Devleti, XIX. yüzyılın başında, toprak bütünlüğü korumak amacıyla 1798 ile 1805 tarihlerinde Rusya ve Fransa'yla ittifak antlaşması yaptı. Yapılan bu antlaşma ile Rusya, Osmanlı Devleti'ne karşı yürütmüş olduğu işgalci politikasını noktalarak Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğüne saygı duyacağını sözünü verdi. Ancak söz konusu bu antlaşmaya rağmen Rusya, Osmanlı Devleti'ne karşı yürütmüş olduğu işgalci politikaya devam etti. Hatta bu ittifak antlaşmasından yararlanan da Rusya, din ve millet gibi faktörleri propaganda aracı olarak kullanarak, bölgedeki halkları Osmanlı Devleti aleyhine kışkırtmaya başladı. Rusya'nın bu tutumu üzerine Osmanlı Devleti, Rus gemilerinin boğazdan geçişini yasakladı. Osmanlı Devleti'nin bu tavrından rahatsız olan Rus hükümeti ise İstanbul'daki Büyükelçisi İtalinski aracılığıyla, Osmanlı hükümetine yapılan ittifak antlaşmasına saygı duyulmasını ve şartlarının uygulanmasını istedi. Ancak Osmanlı Devleti, kararından dönmedi ve 1806 yılının yazında Rus gemilerinin boğazlardan geçişini resmi olarak yasakladı. Bu karar üzerine Rusya, Eflâk ve Boğdan'ın içişlerine karışarak bölgede karışıklıklar çıkarmaya başladı. Rusya'nın bu tavrı, Osmanlı Devleti'ni Fransa'ya yakınlaştırdı. Ağustos 1806'da İstanbul'a gelen Fransız diplomat, Osmanlı Devleti'nden Boğdan voyvodası Aleksandr ve Eflak voyvodası İpsilanti'yi görevden uzaklaştırılmasını istedi.²⁴ Osmanlı Devleti, Fransa'nın kendisine sunduğu bu teklifi kabul etse de, bir sorun vardı. Rusya ile 1805 yılında yapılan ittifak antlaşmasına göre buradaki yerel yöneticilerin değiştirilmesi, Rusya'nın onayına bağlıydı.²⁵ Osmanlı Devleti, her ne kadar bunu kabul etmeyeceğini bildirmiş olsa da Rusya bu itirazları dikkate almadı ve onayı alınmadan yöneticilerin azledilemeyeceğini dile getirdi. Ancak Sultan III. Selim, hem Rusya'nın tavrı hem de Fransa'nın etkisiyle antlaşmayı ihlal ederek yerel yöneticilerin değiştirilmesini onayladı. Fakat Sultan III. Selim'in yöneticileri değiştirmesinin tek nedeni, Fransa'nın isteği ve baskısı değildi.

²³ Emecen, a.g.m., s. 84

²⁴ Danişmend, a.g.e., s. 116.

²⁵ Akdes NimetKurat, *Türkiye ve Rusya (1798-1919)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2011, s. 49.

Yöneticilerin bölgede bir ayaklanma hazırlığında oldukları duyumu da yöneticilerin değiştirilmesinde etkiliydi.²⁶

Osmanlı üzerindeki Fransız nüfuzunun artmasından rahatsız olan İngiltere ise 22 Eylül 1806 tarihinde Osmanlı Devleti'nden Fransız nüfusuna son vermesini ve Rus savaş gemilerinin Boğaz'dan geçmesini istedi.²⁷ Aynı zamanda Eflâk ve Boğdan'daki değişimi kabul etmediklerini ve Memleketeyn beylerinin yerlerine iade edilmelerini isteyen İngiltere'nin bu isteği, Payitaht'ta ilk başta sıcak karşılanırsa da, Rusya'nın savaş ilanına dahi lüzum görmeden 16 Ekim 1806 tarihinde ordularına hareket emrini vermesi, iki ülke arasındaki ipleri tamamen kopardı. General Michelson kumandasındaki 60 bin kişilik ordu ile Dinyester (Turla) Suyu'nu aşarak Eflâk ve Boğdan'ı işgal eden Rusya'nın bu hareketi, İstanbul'da büyük yankı uyandırdı.²⁸

Hatta padişah bu duruma başlarda inanmak istemedi. Ancak Eflâk beyi, durumu bizzat ifade edince inandı ve bunun üzerine düşüncelerini şu şekilde aktardı;

*"Buğdan beyinin şükkası nasıl şeydir? Gördüğüm gibi azim muztarip oldum. Hasbinallah bu nasıl iştir. Sahi midir? Üzerimize ilan-ı harp mi etmiş. Yoksa Eflak ve Boğdan'a muhafaza ve iane suretiyle askermi idhal edecek?"*²⁹

Rusya'nın, savaş ilanına lüzum görmeden Eflâk ve Boğdan'ı işgal etmesi sadece Osmanlı Devleti'ni değil İngiltere'yi de bir hayli şaşırttı. İngiltere, her ne kadar Fransa'nın isteği üzerine Memleketeyn beylerinin değiştirilmesine karşı çıksa da, Rusya'nın harp ilan etmeden Eflâk ve Boğdan'ı istila etmesinden de rahatsızdı. Bu durumu düzeltmek adına elçisi aracılığıyla Osmanlı hükümetinden Fransa ile olan ilişkilerini kesmesini ve Eflâk ve Boğdan'ın da Rusya'ya bırakılmasını isteyen İngiltere, bu toplantıda Çanakkale istihkâmlarının da kendilerine teslim edilmesini istedi. Ancak İngiltere'nin bu talebi Osmanlı Devleti tarafından reddedildi.³⁰

Yaşanan bu gelişmelerin ardından Divân-ı Hümayûn'da savaş meselesini ciddi olarak ele almaya başlayan Osmanlı Devleti, 20 Aralık tarihli

²⁶ Armaoğlu, a.g.e., s. 150.

²⁷ Sina Akşin, "III. Selim'in Saltanatı (1789-1807): Ciddi Islahatın Başlaması", *Türkiye Tarihi* 3, Metin Kunt vd, Cem Yayınevi, İstanbul 2008, s. 90.

²⁸ Sertoğlu, a.g.e., s. 2806.

²⁹ Enver Ziya Karal, *Osmanlı Tarihi*, Cilt 5, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2007, s. 51.

³⁰ Karal, a.g.e., s. 52.

toplantıda Rusya'ya savaş ilan etme kararı aldı. Her ne kadar bu toplantıda, barış yanlısı olan bazı devlet adamları, tarafsızlık politikasının devam etmesi yönünde karar bildirseler de galeyana gelmiş halkın ve Fransız elçisinin baskısı ağır bastı.³¹ Bu kararın ardından İstanbul'da bulunan Rus Elçisi D'İtalinski, Yedikule'ye hapsedilmeyerek memleketine gönderildi.³²

Osmanlı Devleti, Rusya'ya karşı savaş hazırlığına devam ederken, İstanbul'da Sultan III. Selim'e karşı bir isyan hazırlığı vardı. İsyanın nedeni; padişahın Osmanlı Devleti'ni kuvvetlendirmek için yıllardan beri uğraştığı Nizam-ı Cedid ıslahatlarıydı.³³ Rus cephesinde de işler yolunda değildi. Rus Çarlığı, bir yandan Osmanlı Devleti ile mücadele ederken, diğer yandan kendisi için asıl tehdit olan Napolyon Fransa'sı ile meşguldü.³⁴

Bu olayların gölgesinde başlayan Kafkaslar ve Tuna Cephesi'nde cereyan eden Osmanlı-Rus Savaşı'nın Tuna Cephesi, bu çalışma kapsamında da incelenen İsmâil Kalesi'nin de yer aldığı cephedir. Günümüzde Ukrayna topraklarından başlayarak Moldova, Romanya ve Bulgaristan'a kadar uzanan geniş bir coğrafyayı içine alan bu cephenin en önemli savunma hattını, bölgede bulunan Hotin, Akkirman, Bender, Kili, İsmâil ve İbrail kaleleri oluşturmaktadır. Hâkimiyeti altında bulunan devlet için doğal bir savunma hattı oluşturan bu kaleler, aynı zamanda birer liman şehriydi. Osmanlı Devleti'nin olası bir kuşatma esnasında zahire ihtiyacı yaşamaması ve ileri harekâtlarda birer lojistik depo olarak kullanması nedeniyle bir hayli önemli olan bu kaleler, aynı zamanda savunmayı güçlendirmekteydi.³⁵ Ancak bu kalelerden birinin düşmesi, diğer kalelerin kendi aralarındaki savunma gücünü de azaltacağı için onların da düşmesine de sebep olurdu.³⁶

3. Tarafların Komuta Heyetleri ve Savaşın Seyri

Kasım 1806'da Rusya'nın Eflâk ve Boğdan'ı işgal etmesiyle başlayan Osmanlı-Rus Savaşı, bir anlamda tek taraflı başlayan bir savaştı. Zira

³¹ Johann Wilhelm Zinkeisen, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2011, s. 294.

³² Aksun, a.g.e., s. 78.

³³ Rıfat Uçarol, *Siyasi Tarih (1789-2001)*, Der Yayınları, İstanbul 2006, s. 109; Enver Ziya Karal, a.g.e., s. 54.

³⁴ Sunar, a.g.m., s. 241.

³⁵ Ömer Faruk Uzun, *1806-1812 Osmanlı-Rus Harbi'nde Rus Ordusunun Tuna Harekâtı*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2020, s. 37.

³⁶ Mahir Aydın, "Kaleler", *Osmanlı Askeri Tarihi: Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri 1792-1918*, (ed.Gültekin Yıldız), Timaş Yayınları, İstanbul, 2017, s. 15-20.

Ruslar, savaş ilanına dahi lüzum görmeden önce Eflâk-Boğdan'ı ardından da Hotin, Bender, Kili ve Akkirman kalelerini ele geçirdi.³⁷ Bu kalelerin düşmesinde Osmanlı ordusunun hazırlıksız yakalanmasının yanı sıra, Rus kumandanlarının hudut kalelerindeki Osmanlı muhafızlarını sahte fermanlarla kandırmaları da oldukça etkiliydi. Öyle ki, Bender'e giren Rus kuvvetleri, hiçbir şeyden haberdar olmayan muhafızlara, Fransızlarla çarpışmak için Napoli taraflarına gideceklerini, Osmanlı arazisinden geçmek için ellerinde Padişah iradesi bulunduğunu belirterek sahte fermanı ibraz ediyorlardı.³⁸ Hatta Rus ordusu içinde bulunan bazı elçi görünümü casuslar, ele geçirilecek kalelere Rus ordusu gelmeden önce giderek; *"Padişahınız bu kaleyi bizlere verdi; sizlere yardım gelmeyecek; boşuna kırılmayın; mallarınızı alıp buradan gidin!"* şeklinde ifadelerle askerlerin aklını bulandırıyorlardı. Bunun yanı sıra Rus casusların, bölge halkı üzerindeki psikolojik baskıları da Rusların hızlı ilerleyişinin bir nedeniydi. Öyle ki ahali arasında bazı kimseler, reformlara karşı çıktıkları gerekçesiyle devletin onları cezalandırmak adına Rusya ile işbirliği yaptığına inanıyordu.³⁹

Diğer yandan tarafların askerî güçleri arasındaki fark da Rusların hızlı ilerleyişinin bir faktörüydü. XIX. yüzyılın başlarında 500 bin kişilik bir askerî güce sahip olan Rus ordusunda, yaş ortalaması da bir hayli düşüktü. Kısa boylu olmalarına karşın kayda değer bir fizikî güce sahip olan Rus askerleri, kötü hava koşullarına da rahatlıkla uyum sağlayabilirlerdi. Aynı zamanda sınırlı gıda stoku ile de rahatlıkla geçinebilen Rus askerleri, tüm bu özellikleri ile Avrupa üzerindeki en güçlü askerî ordulardan biri olarak kabul edilirdi. Osmanlı-Rus Savaşı esnasında yaklaşık 60 bin kişilik bir orduyla sahada olan Rus askerlerinin 25 binini piyade, 7.600'ünü süvari, geri kalanlarını da topçu ve diğer sınıflar oluşturmaktaydı.⁴⁰

Osmanlı cephesine bakıldığında ise orduda işler yolunda görünmüyordu. Bu sorun, hem XVIII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yürürlükte olan âyanlar aracılığı ile toplanan paralı askerlerden hem de yeniçeri ve Nizam-ı Cedid arasındaki kutuplaşmalardan kaynaklanmaktaydı. Hangisinin cepheye sürüleceği tamamen muammaydı. Şayet Nizâm-ı Cedîd askerleri cepheye sürülürse, hem yeniçeriler ayaklanacak hem de Nizâm-ı Cedîd birlikleri cepheye olduğu için Sultan III. Selim'i koruyacak kimse

³⁷ Jorga, a.g.e., s. 146.

³⁸ Aksun, a.g.e., s. 78-79.

³⁹ Erol, a.g.m., s. 27.

⁴⁰ Servet Işıklı, *XIX. Yüzyıl Osmanlı-Rus Savaşları Kapsamında Yuna Muhafazasında Silistre*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2014, s. 46.; Uzun, a.g.t., s. 57.

olmayacaktı. İki askerî birlik aynı anda cepheye gitse, bu defa da birliklerin birbiri ile çatışması sorunu ortaya çıkacaktı. Bu ihtimalleri göz önünde bulunduran III. Selim, yeniçerilerin cepheye gönderilmesi yönünde karar bildirse de bu karar, yeniçerilerin hoşuna gitmedi. Zira onlara göre Osmanlı Devleti, Rusya ile işbirliği yaparak yeniçerileri ortadan kaldırmak amacıyla onları cepheye göndermişti. Hatta yine onlara göre Osmanlı-Rus Savaşı'nın çıkmasının temel sebebi buydu. Bu tartışmaların gölgesinde cepheye gönderilen yeniçerilerin büyük kısmını fırıncı, lokmacı, şekerci ve sâir esnaftan oluşan ve tek gayesi para kazanmak olan kişiler oluşturmaktaydı. Bu özellikleriyle yeniçeriler, Rus askerî ile mukayese edemeyecek bir durumdaydı. Ayrıca askerî gücün yanı sıra asker sayısı bakımından da Osmanlı birlikleri, Rus ordusunun bir hayli gerisindeydi. Öyle ki savaşın en doruk noktasına ulaştığı dönemlerde dahi Osmanlı ordusunun mevcudu 60 bini bulmamıştı. Oysa harbin hemen başında, Osmanlı'nın cepheye süreceği asker sayısının bir hayli fazla olacağı yönünde beklentiler vardı. Hatta Fransız Büyükelçi Sebastiani ve Osmanlı Devleti'nde görev yapan Fransız askerî danışmanlar, Osmanlı'nın bu savaşta 300 bin kişilik bir ordu gücünün olacağını tahmin ediyorlardı.⁴¹ Ancak Osmanlı Devleti, savaş süresi boyunca o sayıya asla ulaşamadı. Hatta savaşın hemen öncesinde Anadolu Valisi ve İsmâil Kalesi Muhafızı Ebubekir Paşa, bizzat kalelerdeki askerlerin sayılarını artırılmasını istemişti.⁴² Fakat bu isteğe rağmen kalelerdeki asker sayısı artırılmadığı gibi, savaş esnasında da askerî destek tam anlamıyla sağlanamadı.⁴³

Asker sayısının az olmasının yanı sıra, mevcut askerî birliklerin belirli bölgelere yığılmaması, bir bütünlük arz etmemesi ve ordunun lojistik ihtiyacının zamanında karşılanmaması gibi nedenler de yine Osmanlı Devleti'nin cephedeki sorunlarındandı. Rus ordusu da lojistik bakımından Osmanlı'dan farksız değildi. Ancak askerî teçhizat bakımından Ruslar, Osmanlı'ya nazaran daha etkili teçhizata sahipti.⁴⁴ Osmanlı Devleti, bu açığı kapatmak adına savaş boyunca her ne kadar bölgedeki kalelere ve hudutbaşlarına mühimmat gönderse de kâfi gelmedi.⁴⁵

Öte yandan Rus ordusu, komutanlar nezdinde de Osmanlı'dan daha iyi durumdaydı. Aralarında İvan İvanoviç Mihelson, Kazimir İvanoviç Meindorf (Meyendorf), Aleksandr Aleksandroviç Prozorovskiy, Pyotr

⁴¹ Erol, a.g.m., s. 27; Sunar, a.g.m., s. 241.

⁴² BOA, Ali Emîri III. Selim (AE. SSLM. III.), H. 29.10.1220/M. 20 Ocak 1806.

⁴³ BOA, C. AS. 831-35419, H. 03.09.1225/M. 2 Ekim 1810.

⁴⁴ Uzun, a.g.t., s. 57.

⁴⁵ BOA, C..AS. 132-5867., H. 17.10.1222/M. 18 Aralık 1807.

İvanoviç Bagration, Nikolay Mihayloviç Kamenskiy, Aleksandr Federoviç Lanjeron ve Mihail İllarionoviç Golenişev-Kutuzov komutanların olduğu Rus ordusundaki bu komutanlar, hem Osmanlı coğrafyasını hem de Osmanlı ordusunun savunma direncini nasıl kıracaklarını çok iyi bilen kimselerdi. Özellikle Aleksandr Aleksandroviç Prozorovski ile Mihail İllarionoviç Golenişev-Kutuzov, Rus ordusunun en güçlü iki silahıydı. Osmanlı ordusunun komuta heyetinde ise Pehlivan İbrahim Ağa, Alemdar Mustafa Paşa, Keçiboynuzu İbrâhim Hilmi Paşa, Hüsrev Mehmed Paşa, Yusuf Ziyâ Paşa ve Laz Ahmed Paşa gibi isimler vardı. Bunlar arasında özellikle Pehlivan İbrahim Ağa, İsmâil Kalesi'nde Ruslara karşı önemli başarılar elde etti. Rus ordusunun savaşın ilk dönemlerinde Tuna hattını geçememesindeki en büyük etken Pehlivan İbrahim Ağa'ydı. Bu isimlerin yanı sıra Ordu-yı Hümayun Seraskeri Osman Paşa, Silistre Mütesellimi Yılıkoğlu, Maraş Beylerbeyi Kalender Paşa, Sivas Valisi Celal Paşa, Çelebi Mustafa Paşa ve Selim Giray gibi isimler de yine bu savaş esnasında Osmanlı ordusunun çeşitli kademelerindeki birliklerine komutanlık etmişlerdir.⁴⁶

Osmanlı ordusundaki bu eksiklik ve yetersizliklerden faydalanarak İsmâil Kalesi'ne kadar hızlıca ilerleyen Rus ordusunun önü ancak İsmâil Kalesi'nde kesildi. Diğer kalelerin aksine burada ciddi bir direnişle karşılaşan Rus ordusu, Pehlivan İbrahim Ağa karşısında önemli kayıplar verdi.⁴⁷ Pehlivan İbrahim Ağa ve Kasım Paşa başta olmak üzere İsmâil Kalesi'ndeki birliklerin bu mücadelesi ile birlikte Rus ordusunun ilerleyişi geçici de olsa durduruldu.⁴⁸ Alemdar Mustafa Paşa da Bükreş üzerinden gelen bir Rus birliğini aynı şekilde durdurmayı başardı. Böylelikle Rusların ani saldırılarla yaptığı ilerleyişi biraz da olsa yavaşlamış oldu.⁴⁹

Osmanlı ile Rusya arasında bunlar yaşanırken, Rusya ile Fransa arasında bir barış antlaşması imzalandı. Bu antlaşma ile Fransa Batı Avrupa'yı, Rusya ise Doğu Avrupa'yı hâkimiyet alanı olarak belirledi. Napolyon, Rusya'nın Osmanlı ve İsveç toprakları üzerindeki niyetlerini kabul ederek İngiltere'ye karşı Rusya birlikte hareket etme kararı aldı. Fransa'nın Rusya'ya yaklaşmasından rahatsız olan Osmanlı Devleti yaşanan gelişmelerden sonra İngiltere'ye yakınlaştı.⁵⁰ Akdeniz'de güçlü bir rakip

⁴⁶ Uzun, a.g.t., s. 52-56.

⁴⁷ BOA, Hatt-ı Hümayûn (HAT.), 151-6343, H. 05.12.1221, M. 28 Temmuz 1806.

⁴⁸ Günal Teymurova, "1806-1812 Osmanlı-Rusya Savaşı ve Azerbaycan" *Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 2016, s. 47-48.

⁴⁹ Aksun, a.g.e., s. 79.

⁵⁰ Ahmed Cevdet Paşa *Tarih-i Cevdet*, Cilt 5, Üçdal Neşriyat İstanbul 1984, s. 2278.

istemeyen İngiltere ise Osmanlı Devleti'nin bu tutumundan hoşnuttu.⁵¹ Fransa ise Rusya ile yaptığı bu barış anlaşmasıyla birlikte Osmanlı-Rus Savaşı'nı sona erdirmek ve iki devlet arasında bir mütareke yapılmasından yanaydı. Bu bağlamda bir Rus ve bir Fransız elçisi, durumu Pehlivan İbrahim Ağa aracılığıyla Osmanlı Devleti'ne ilettiler.⁵² Yapılan görüşmelerin ardından iki devlet arasında bir mütareke yapılması kararlaştırıldı. Napolyon'un hakemliği altında gerçekleştirilen görüşmelere, Fransız Binbaşı Gillemot, Osmanlı murahhası Galib Efendi ve Rus murahhası Serge Lascarov katıldı. Galip Efendi'nin Rus-Fransız işbirliği dolayısıyla işi ciddi tutması nedeniyle 12 gün süren mütarekeler, Osmanlı'nın istediği şekilde 24 Ağustos 1807 tarihinde imzalandı. Slobodzie'de toplanması nedeniyle bu isimle anılan mütarekenin ilk maddesine göre, Türk ve Rus orduları arasındaki savaş durdurulacaktı. Tarafların anlaşması için ise birer elçi tayin edilecek, şayet taraflar anlaşamazsa bu mütareke 21 Mart 1808 tarihine kadar yürürlükte kalacaktı. Mütarekenin üçüncü maddesi ise Eflâk ve Boğdan'ın durumu ile ilgiliydi. Bu maddeye göre Ruslar, Eflâk ve Boğdan'ı 30 gün içinde terk edecek, Türk askeri de Tuna'nın güneyine çekilecekti. Ancak Türk ordusu, İsmâil, İbrahim ve Kalas mevkiilerinde asker bulundurmaya devam edecekti. Tuna Eyaleti'nin idaresine ve beylerine her iki taraf da karışamayacaktı. Ayrıca Ruslar, ele geçirdikleri Osmanlı gemilerini geri iade edeceklerdi. Ancak mütareke, her ne kadar Lascarov tarafından imzalsan da Ruslar, anlaşmanın maddelerine uymadılar.⁵³

Rusların ayak diremesi nedeniyle bir türlü olumlu bir netice alınamayan bu mütarekenin ardından Osmanlı-Rus çatışması, durağan bir döneme girdi. Yaklaşık bir buçuk yıl çatışmasız geçen bu dönemde taraflar bir yandan kendileri için stratejik öneme sahip mevkiileri kuvvetlendirirken, diğer yandan da mütarekelere devam ettiler. Ancak mütarekelerde istenilen sonuca bir türlü ulaşamadı. Öyle ki Rus tarafı, ele geçirdiği Osmanlı gemilerini geri vermediği gibi savaşı bitirecek anlaşmayı da imzalamaya bir türlü yanaşmıyordu. Rusların bu tutumu nedeniyle bir süre askıya alınan Osmanlı-Rus görüşmeleri, Mart 1809 tarihinde yeniden başladı. Son dönemdeki Osmanlı-İngiliz yakınlaşmasından rahatsızlık duyan Rusya, görüşmelerde Osmanlı Devleti'nden İngiliz elçisinin İstanbul'dan çıkarılmasını istedi. Ancak Osmanlı Devleti, bunu kabul etmedi. Bunun

⁵¹ Armaoğlu, a.g.e., s. 155-156.

⁵² BOA, HAT. 1364-53950, H. 29.12.1222/M. 27 Şubat 1808.

⁵³ Samet Sazak, *Sefaretnameler Işığında Osmanlı-Rus Münasebetleri (1792-1812)*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2016, s. 120-122.

üzerine taraflar arasındaki görüşmeler bir kez daha kesildi. En baştan itibaren Osmanlı Devleti ile barış yapmaya niyeti olmayan Rusya, bu durumu da fırsat bilerek Osmanlı Devleti'ne yeniden saldırmak için hazırlıklara başladı.⁵⁴

Mütarekelerin sona ermesinin ardından Ruslar, ilk büyük askerî hareketi, Nisan 1809 tarihinde İbrail Kalesi'ne yönelik gerçekleştirdi. General Mihail Kutuzov yönetimindeki Rus ordusu, Pehlivan İbrahim Ağa'nın da desteğe geldiği Osmanlı ordusu karşısında, hiçbir varlık gösteremedi ve geri çekilmek zorunda kaldı. Tarihçi Jorga, İbrail Kalesi'nin Ruslar tarafından ele geçirilmemesinin en önemli nedeninin; Osmanlı ordusunda Pehlivan İbrahim Ağa gibi birinin olmasına bağlamaktaydı. Zira Jorga'ya göre bu kuşatmayı engelleyen en önemli etken, Pehlivan İbrahim Ağa'ydı.⁵⁵ Ahmed Cevdet'te, Pehlivan İbrahim Ağa'nın Ruslar'a karşı verdiği bu mücadeleden övgüyle bahsederek; semender gibi ateşler içinde yüzdü der. Kemal Beydilli ise Pehlivan İbrahim Ağa'nın kahramanlığı sayesinde adını cönklerle geçirecek kadar büyük bir ün kazandığını ifade eder.⁵⁶ İbrail Kalesi'nde umduğunu bulamayan Ruslar, bu defa İsmâil Kalesi'ni kuşatmaya başladı. Daha evvel İbrahim Paşa karşısında ağır bir mağlubiyet alarak kaleyi kuşatmayı başaramayan Ruslar, bu defa İbrahim Paşa'nın yokluğunu da fırsat bilerek kaleyi kuşatma altına aldı ve Eylül 1809 tarihinde kale Ruslar tarafından ele geçirildi.⁵⁷

1809 yılı Ekim sonlarına doğru Prens Bağration kumandasında Silistre önlerine gelen Rus ordusu, çok geçmeden burayı da kuşattı. Silistre'nin Rusların eline geçtiğini haber alan sadrazam Yusuf Paşa, Pehlivan İbrahim Ağa'yı bu iş için görevlendirerek Silistre'ye yardıma gönderdi. Sadrazamın talimatı üzerine harekete geçen Pehlivan İbrahim Ağa, Silistre Kalesi yakınlarında "Tatarıçe" denilen yerde, 60 bin kişilik Rus ordusu ile karşı karşıya geldi. 24 Ekim 1809 tarihli "Silistre Muharebesi" veya "Tatarıçe Zaferi" olarak da geçen bu çatışmada Pehlivan İbrahim Ağa, Rus ordusuna büyük bir mağlubiyet yaşattı. 10 binden fazla Rus askerinin hayatını kaybettiği bu kuşatmanın ardından Ruslar, daha fazla ilerleyecek gücü kendinde bulamadı. Yaklaşan kış şartlarının da etkisiyle her iki taraf da kışlama pozisyonuna geçerek savaşı bir sonraki bahara erteledi.⁵⁸

⁵⁴ Özgür Yılmaz, "1806-1812 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Rusların Trabzon ve Akçaabat Saldırılarına Dair Bazı Yeni Bilgiler", *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 26, 2019, s. 480.

⁵⁵ Jorga, a.g.e., s. 169.

⁵⁶ Kemal Beydilli, "Pehlivan İbrâhîm Paşa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 34, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2007, s. 222.

⁵⁷ Erol, a.g.m., s. 41.

⁵⁸ Jorga, a.g.e., s. 171.; Efe, a.g.m., s. 147.

Pehlivan İbrahim Ağa ise Tatarîçe'de gösterdiği kahramanlıktan dolayı 29 Ekim 1809'da vezirlik rütbesi ile onurlandırılarak, Rakka Valiliği'ne getirildi.⁵⁹

4. İsmâil Kuşatması

Silistre'nin hemen kuzey doğusunda yer alan İsmâil Kalesi, sahip olduğu stratejik konumu nedeniyle tarihi süreç içerisinde Ruslar tarafından defalarca kez saldırıya uğradı. En son 1790 Aralık ayında Serasker Aydoslu Mehmed Paşa'nın muhafazası altında iken Rus saldırısına uğrayan kale,⁶⁰ bu kuşatma esnasında Rusların eline geçti. Tarihin tozlu sayfalarında yerini "Kanlı Kuşatma" olarak yer alan bu kuşatma esnasında 30 binden fazla Türk ve 15 bin dolaylarında Rus kuvveti hayatını kaybetti.⁶¹

1806 yılında, Rusların Osmanlı'ya tek taraflı olarak saldırmasıyla yeniden başlayan Osmanlı-Rus Savaşı'nda Ruslar; Hotin (27 Kasım), Yaş (28 Kasım), Bender (6 Aralık), Akkırman (13 Aralık) ve Kili'yi (21 Aralık) süratle ele geçirdi. Bu kalelerin düşmesinin ardından tüm dikkatini İsmâil Kalesi'ne çeviren Ruslar, on beş bin kişilik bir ordu ile İsmâil Kalesi'ni kuşatmak için harekete geçti. Ancak Ruslar, İsmâil önlerine geldiğinde ciddi bir direnişle karşılaştı.⁶² Başlarda kalenin diğer kalelerde olduğu gibi kendilerine doğrudan teslim edilmesi isteyen Rusların bu talebi, sert bir şekilde reddedildi.⁶³ Ancak Ruslara karşı her ne kadar güçlü durulmaya çalışılsa da, kalede işler yolunda değildi. Öyle ki, Rusların İsmâil'e saldıracağı haberi geldiğinde kale halkı perişan durumdaydı. Kalede yeterli sayıda asker ve mühimmat yoktu.⁶⁴ Tophane-i Âmire'den mühimmat desteği sağlanmasına rağmen yeterli değildi.⁶⁵ Kalede ancak iki bin asker vardı.⁶⁶ Pehlivan İbrahim Ağa da o dönemde Kuzgun'daydı. Kalenin kuşatıldığı haberini alır almaz İsmâil Kalesi'ne doğru harekete geçen Pehlivan İbrahim Ağa'nın İsmâil'e doğru harekete geçmesinin esas nedeni ise Alemdar Mustafa Paşa'ydı. Zira Pehlivan İbrahim Ağa, bu dönemde Rusçuk âyanı Alemdar Mustafa Paşa'nın adamıydı ve bizzat onun

⁵⁹ Beydilli, a.g.m., s. 222.

⁶⁰ Ahmed Cevdet Paşa, a.g.e., C.3, s. 1230-1232.

⁶¹ Hammer, a.g.e., s. 94-95.

⁶² BOA, HAT. 106-4195, H. 21.10.1221/M. 1 Ocak 1807.

⁶³ Ahmed Cevdet Paşa, a.g.e. C.4, s. 2031.

⁶⁴ BOA, HAT. 149-6288, H. 16.10.1221/M. 27 Aralık 1806.

⁶⁵ BOA, C..AS.. 647-27234, H. 21.12.1220/M.12 Mart 1806.

⁶⁶ BOA, HAT. 149-6270; H. 21.10.1221/M. 1 Ocak 1807.

tarafından İsmâil Kalesi'nin savunulması için görevlendirilmişti.⁶⁷ İsmâil Kalesi'ne kısa sürede ulaşmasına rağmen kale yöneticileri arasındaki anlaşmazlık dolayısıyla ilk gece kaleye alınmayan Pehlivan İbrahim Ağa, o geceyi Çatal Adası'nda ikâmet ederek geçirdi. Ertesi gün Kasım Paşa tarafından kaleye alınan Pehlivan İbrahim Ağa'nın kaleye gelmesi, kaledeki tüm dengeleri değiştirdi. Öyle ki kale halkının teslim olmasını bekleyen Ruslar, Pehlivan Ağa komutasındaki beş-altı yüz kişilik askerî birlik karşısında büyük zayiata uğradı. Bir saat kadar devam eden bu çatışmada, umduğunu bulamayan Rus ordusunun bir kısmı Bender'e dönmek zorunda kaldı.⁶⁸ Kalan iki bin kişilik Rus askeri ise Pehlivan İbrahim Ağa, Boşnak Ağa ve Bahadır Giray Han'ın takibine takıldı. Bunlardan sadece 300'ü kurtulabildi.⁶⁹

Ruslara karşı alınan bu başarının ardından Kasım Paşa, durumu derhal İstanbul'a bildirdi. Hotin ve Bender kalelerinin kaybı dolayısıyla bir hayli üzgün olan İstanbul halkı, bu başarı ile bir nebze de olsa teselli buldu. Bu haber üzerine Kasım Paşa'ya mükafât olarak vezirlik rütbesi verildi. Padişah tarafından Pehlivan İbrahim Ağa da mükafâtlandırılmak istense de kendisi Alemdar'ın adamı olduğu için bizzat onun tarafından mükafâtlandırıldı.⁷⁰

Öte yandan Pehlivan İbrahim Ağa, gösterdiği bu kahramanlığın ardından "Baba Paşa" olarak anılmaya başlandı. Maiyetine gönüllü askerler katıldı. Kale muhafızlığındaki otoriteyi de eline alan Pehlivan İbrahim Ağa, kaleden Ruslarla işbirliği yaptığını düşündüğü kişileri de ortadan kaldırdı. Böylelikle kaledeki askerî disiplini de sağlanmış oldu. Rus birlikleri ise alınan bu mağlubiyetin ardından İsmâil Kalesi'ne sekiz saat uzaklıktaki Palpu Gölü kenarındaki Tabya Köprüsü civarına çekildi. Ancak bu çekilme İsmâil Kalesi için tehlikenin bittiği anlamına gelmiyordu. Bunun farkında olan Pehlivan İbrahim Ağa da olası bir Rus saldırısına karşı kale dışına çıkarak, Rus kuvvetlerine ani baskınlar yapıyor ve Rus birliklerini perişan ediliyordu.⁷¹ Ancak bu baskınlar tek taraflı değildi. Rus askerleri tarafından da zaman zaman baskınlar yapılmaktaydı. Özellikle İsmâil

⁶⁷ Salih Erol, *Pehlivan İbrahim Paşa Vakayı'-nâmesi (Baba Paşa Tarihi)*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2007, s. 36-37.

⁶⁸ Ahmed Cevdet Paşa a.g.e., C.4, s. 2031.; Ahmed Cevdet Paşa, a.g.e., C.5., s. 2340.; BOA, HAT. 106-4195, H.21.10.1221; 1 Ocak 1807.; BOA, HAT. 151-6381, H. 21.01.1222/ M. 31Mart 1807.

⁶⁹ BOA, HAT. 151-6369/H. 17.12.1221/M.24 Ocak 1807.

⁷⁰ Ahmed Cevdet Paşa a.g.e., C.4, s. 2031.; Ahmed Cevdet Paşa, a.g.e., C.5., s. 2340.

⁷¹ BOA, HAT. 151-6343/H. 05.12.1221/M.13 Şubat 1807.

Kalesi'ne yakın köy ve kasabalar, Rusların en fazla baskın yaptığı yerlerdi. Ancak Osmanlı birlikleri karşısında umduğunu bulamayan Ruslar, baskınlar esnasında çok sayıda kayıp vererek geri çekilmek durumunda kalıyorlardı.⁷²

Diğer yandan Pehlivan İbrahim Ağa, Ruslarla olan bu mücadelenin arasında Kili, Kuban, Bender taraflarında esaret altında yaşayan Tatarları kurtarmak için de bir dizi askerî operasyonlar gerçekleştirdi. İsmâil'e on saat mesafedeki Kili Kalesi'ne giren Osmanlı askerleri, bu esnada Ruslarla iki defa harbe girişmiş olmalarına rağmen Tatar esirleri kurtarmayı başardı.⁷³ Ruslarla mücadelelerin sıklaştığı bu dönemde Osmanlı Devleti de bölgeye takviye birlikler göndermeye başladı. Aynı zamanda Alemdar Mustafa Ağa ile Boşnak Abdullah Ağa da adamlarını kaleye gönderdi. Kırım hanedanından Bahadır Giray Han da kendi kuvvetleri ile birlikte kaledeki garnizona katıldı.⁷⁴ Bunların katılımıyla kaledeki çatışmalar daha da şiddetlendi. Bölgeden sürekli zafer haberleri geliyordu. Öyle ki İstanbul'a Karadeniz üzerinden gelen "*Mehmed Reis*" adındaki gemi kaptanı, Pehlivan İbrahim Ağa'nın Rusları Çamaşuy Köyü'nde bozguna uğrattığı haberini verdi.⁷⁵ 3 bin kişilik Rus kuvvetinin yaklaşık yarısının yok edildiği bu kuşatmada, 500 kadar Rus esir de İstanbul'a gönderildi. Kalan Rus askerleri de kendilerini güçlkle Kili'ye attı.⁷⁶ Alınan bu galibiyetin ardından Sultan III. Selim, özel ödeneğinden Pehlivan İbrahim Ağa'ya bir pay ayırdı. Aynı zamanda "Seferiye Akçesi" adı altındaki savaş hazinesinden İsmâil Kalesi komutanı Kasım Paşa'ya on beş bin, kale muhafızı Pehlivan İbrahim Ağa ile Boşnak Ağa ve Bahadır Giray Han'a da beşer bin kuruş gönderilmesi yönünde emir verdi.⁷⁷ Bunun yanı sıra Pehlivan İbrahim Ağa'ya, gazilere ve muharebede yararlılık gösterenlere dağıtılmak üzere üçer, beşer ve yedişer kollu yaklaşık bin çeleng gönderildi.⁷⁸ Ayrıca kaledeki askerlerin mühimmat ve zahire ihtiyacının karşılanması için de Varna'da bulunan ordudan mühimmat gönderilmesi istendi.⁷⁹ Bu esnada İsmâil Kalesi ile haraba uğrayan mahalle ve köylerin

⁷² BOA, HAT. 152-6395/H. 17.12.1221/M. 25 Şubat 1807.

⁷³ BOA, HAT. 151-6364, H. 21.12.1221/M. 1 Mart 1807.

⁷⁴ BOA, HAT. 1366-54094, H. 25.10.1221/M. 5 Ocak 1807.

⁷⁵ BOA, HAT. 256-14700, H.16.10.1221/M. 27 Aralık 1806.

⁷⁶ EroI, a.g.t., s. 38.

⁷⁷ BOA, Cevdet Maliye (C.. ML.), 96-4317, H. 13.01.1222/M.23 Mart 1807.

⁷⁸ BOA, C..AS.526-21960, H. 23.03.1222/M.31 Mayıs 1807; BOA, C..AS..900-38791, H. 28.01.1222/M. 7 Nisan 1807.

⁷⁹ BOA, HAT. 149-6267/H. 29.12.1222/M. 27 Şubat 1808.

yeniden inşasına başlandı.⁸⁰ Bunun için bölgeye yeniçeriler gönderildi.⁸¹ Ayrıca İsmâil ve İbrail kaleleri için destek kuvvet gönderilmesi kararlaştırıldı.⁸² Ancak, yapılan tüm bu yardımlar için biraz geç kalınmıştı. Zira Pehlivan İbrahim Ağa ve beraberindekiler neredeyse aylarca yalnız başına kaleyi savunuyordu. Cepheye doğru düzgün yardım gitmedi. Çünkü devlet, Rumeli'nin savunulmasını âyanlara ve yerli halka bırakmıştı. Ancak âyanların çok az bir kısmı durumun ciddiyetinin farkındaydı. Büyük bir çoğunluğu da, kendi aralarındaki çıkar mücadelesindeydi.⁸³

Osmanlı cephesinde bunlar yaşanırken, Rus komutan General Meindorf komutasındaki Rus birlikleri, İsmâil Kalesi'nin kuşatmak için hazırlıklara yeniden başladı. Rusların hazırlık haberini alan Pehlivan İbrahim Ağa da İsmâil'den Kubya istikâmetine doğru 10 bin neferi ile ilerleyerek Kubya'nın ana girişine 7 top, sol yakaya da 3 top konuşlandırdı. 25 Şubat gecesi Rus birlikleri iki koldan İsmâil'e saldırmak için harekete geçti. Albay Janov süvari birlikleri ile İsmâil yönünden saldırı için harekete geçerken; General Voinov da Tabak'tan Kubya'ya piyade kuvvetleri ile ilerlemeye başladı. Ancak bölgeyi bilmemesi ve gece karanlığının da etkisiyle Voinov'un kuvvetleri yanlış yola sapsa da yaşanan bu olumsuzluk, Rus birliklerini durdurmadı. Zira General Meindorf'un birlikleri ile General Lanjeron'un komutasındaki 14-15 bin kişilik bir Rus askeri gücü de 24 ağır top ile 14 Mart tarihinde Karakurt'tan İsmâil yakınlarındaki Baban köyüne doğru hareket etti. Ertesi gün 8 bin neferi olan Pehlivan İbrahim Ağa'nın kuvvetleriyle muharebeye giriştiler. 8 saat süren muharebe neticesinde 1.200 Rus askeri yok edildi. Esas amacı kaleyi almak olan Ruslar, bir kez daha kaleyi almayı başaramadı.⁸⁴

İlkbaharın gelmesiyle birlikte bölgede çatışmalar yeniden başladı. 1807 Mart ayında bölgeye sarkmaya çalışan 2 bin kişilik Rus birliği, Türk kuvvetinin saldırısına uğradı ve birçoğu hayatını kaybetti. Nisan ayının hemen başında ise Pehlivan İbrahim Ağa, Kocagöl üzerindeki İmamağa tabyasını sıkıştıran yaklaşık bin kadar Rus kuvvetine hücum etti ve Rusları ağır yenilgiye uğrattı.⁸⁵ Bahadır Giray Han komutasındaki birlikler ise Kili Kalesi'nde esir bulunan yaklaşık bin kadar Tatar esiri kurtardıktan sonra 21 Nisan tarihinde Kili'den Tuna'ya geçmeye kalkışan üç Rus

⁸⁰ BOA, Cevdet Nafia (C..NF.), 8-389, H. 12.09.1222/M. 7 Şubat 1808.

⁸¹ BOA, HAT. 1356-53120, H. 29.12.1222/M.27 Şubat 1808.

⁸² BOA, HAT. 1356-53060/H. 29.12.1222/M.27 Şubat 1808.

⁸³ Eroİ, a.g.t., s. 39.

⁸⁴ Uzun, a.g.t., s.74.

⁸⁵ BOA, TS. MA. e. 436-4, H. 11.03.1222/M. 19 Mayıs 1807.

gemisini zapt etti. Gemide bulunanlardan hayatta kalan 70 askeri esir alan Osmanlı birlikleri, 28 Nisan tarihinde ise İsmâil önlerine sokulan altı Rus gemisini ele geçirdi. Yaklaşık dört saat süren çatışmaların ardından Türk birlikleri 22 kayıp verirken, Rus birliklerinin kaybı da 100'e yakındı.⁸⁶

1807 yılının bahar ayında İsmâil'den İstanbul'a bu güzel haberler gelirken, Payitaht'ta işler yolunda gitmiyordu. Şehirde, Sultan III. Selim ve onun kurmuş olduğu Nizam-ı Cedid hareketine karşı büyük bir isyan başladı. 25 Mayıs 1807'de başlayan ve "Kabakçı Mustafa İsyanı" adıyla tarihte yerini alan yeniçeri ayaklanması ile Sultan III. Selim tahttan indirildi ve yerine 29 Mayıs 1807, tarihinde IV. Mustafa tahta geçirildi. Bunun üzerine Rusçuk Âyanı Alemdar Mustafa Paşa, III. Selim'i yeniden tahta çıkarmak amacıyla 19 Temmuz 1808'de İstanbul'a geldi. Saraya geldiğinde Sultan III. Selim'in cesediyle karşılaşan Alemdar Mustafa Paşa, tahta II. Mahmud'u çıkardı ve kendisini de sadrazam ilan etse de sadareti kısa sürdü. Bütün bu olayların gölgesinde devam eden Osmanlı-Rus Savaşı'nda ise Pehlivan İbrahim Ağa, İsmâil Kalesi'ndeki savunmasını başarı ile sürdürdü ve düşman karşısında bir adım dahi geri çekilmedi. Bunun üzerine Rus ordusu, ateşkes antlaşmasına mecbur kaldı. Yapılan görüşmelerin ardından taraflar 26 Ağustos 1807'de bir mütareke imzalandı. IV. Mustafa döneminde imzalanan bu mütarekenin dokuz ay yürürlükte kalması planlandı.⁸⁷ Osmanlı adına Reisülküttab Galip Efendi'nin katıldığı bu barış görüşmeler, Osmanlı Devleti'nin içte yaşadığı sıkıntılar ve karışıklıklar ve Rusya'nın mütareke maddelerine bir türlü uymaması nedeniyle sonuçsuz kaldı. Bunun üzerine Rus birlikleri yeniden toparlanarak savaşa devam etmek için hazırlıklara başladı.⁸⁸ Ancak bu dönemde Osmanlı cephesinde işler yolunda gitmiyordu. Pehlivan İbrahim Ağa, uzun zamandır savunduğu İsmâil Kalesi'ni bırakarak Kuzgun'a geri döndü. Giderken de kendi adamlarından bir kısmını kalenin muhafazası için kalede bıraktı. Ancak onun yokluğunda kale muhafızı olan Çelebi Mustafa Paşa, kaledeki otoritesi sağlamlaştırmak amacıyla Pehlivan İbrahim Ağa'nın adamlarını kaleden uzaklaştırdı.⁸⁹ Yergöğü Muhafızı Ahmed Paşa'nın da birliklerini alarak kaleden ayrılmasıyla birlikte kale savunmasız hale geldi.⁹⁰ Bunun üzerine Osmanlı Devleti, kalenin

⁸⁶ BOA, HAT. 149-6264, H. 25.02.1222/M. 4 Mayıs 1807.

⁸⁷ Erol, a.g.t., s. 42.

⁸⁸ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Meşhur Rumeli Âyanlarından Tirsinikli İsmail, Yılık Oğlu Süleyman Ağalar ve Alemdar Mustafa Paşa*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2010, s. 77.

⁸⁹ Erol, a.g.t., s. 33.

⁹⁰ BOA, HAT. 1008-42388, H. 29.12.1224/M. 4 Şubat 1810.

savunmasını sağlamlaştırmak maksadıyla asker sevkiyatına başladı. İlk etapta kaleye 200 nefer asker sevk edildi.⁹¹

Rus birlikleri ise Haziran ayı itibariyle İsmâil, İbrail ve Yergöğü kalelerini almak için yeniden harekete geçmişlerdi.⁹² Ağustos ayının sonlarına doğru General Zass komutasındaki 6 bin kişilik Rus askerî birliği, İsmâil'e doğru harekete geçti. Başlangıçta İsmâil ve İbrail kalelerinin kendilerine terkini isteyen Ruslar,⁹³ istedikleri olmayınca 1 Eylül tarihinde İsmâil Kalesi'ni kuşattı.⁹⁴ Ruslar, İsmâil Kalesi'ni kuşattığında kale muhafızlığı görevi Çelebi Mustafa Paşa'daydı. Kendi hâkimiyetini tesis etmek amacıyla Pehlivan İbrahim Ağa'nın adamlarını Kuzgun'a gönderen Çelebi Mustafa Paşa'nın bu hamlesi, kalenin Ruslara karşı savunmasız kalmasına neden oldu. Çelebi Mustafa Paşa, Ruslarla mütareke yapmaya karar verse de taraflar anlaşmaya varamadı. Hem karadan, hem de denizden İsmâil'i ele geçirmek için kaleyi bombalamaya başlayan Ruslar, 27 Eylül tarihinde kaleyi Türklerden teslim aldı.⁹⁵ Kalenin teslim edilmesi ile birlikte kalede bulunan cephane, Rus birliklerine teslim edildi.⁹⁶ Kalenin Ruslara teslim edilmesinin tek nedeni, Çelebi Mustafa Paşa'nın kaledeki tutumu değildi. Zamanında gelmeyen asker, zahire ve mühimmat desteği de kalenin Ruslara teslim edilmesinde oldukça etkiliydi. Zira askerlerin birçoğu bu süre zarfında takatsiz kalmıştı.⁹⁷

5. Savaşın Sonlandırılması ve Bükreş Antlaşması

Rus birliklerinin Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmeden Eflâk ve Boğdan'ı işgal etmesiyle başlayan 1806-1812 Osmanlı-Rus Savaşı, Osmanlı Devleti'nin mağlubiyeti ile sonuçlandı. Yaşanan bu mağlubiyetin ardından taraflar arasında 31 Ekim 1811 tarihinde mütarekeler başladı. Yerköy'de başlayan ve yaklaşık 7 ay süren bu görüşmelerde, Osmanlı tarafını Başmurahhas Said Galib Efendi, Rus tarafını ise Başmurahhas Andrie

⁹¹ BOA, C.. AS. 146-6441, H. 29.03.1224/M.14 Mayıs 1809; BOA, C..AS. 798-33821, H. 09.05.1224/M. 22 Haziran 1809.

⁹² BOA, Cevdet Hariciye (C. HR.), 64-3181, H. 29.04.1224/M. 13 Haziran 1809.

⁹³ BOA, HAT. 851-1004-38150, H. 21.10.1223/M. 10 Aralık 1808.

⁹⁴ BOA, TS. MA. e, 311-16, H. 21.12.1224/M. 30 Ekim 1809.

⁹⁵ Ahmed Cevdet Paşa, a.g.e., C.5., s. 2342-2343.; Jorga, a.g.e., s. 170.; BOA, HAT. 1444-59400, H. 29.12.1224/M. 4Şubat 1810.

⁹⁶ BOA, C. HR. 145-7235, H. 15.12.1224/M. 21 Ocak 1810.

⁹⁷ BOA, HAT. 1006-42204, H. 17.09.1224/M.26 Ekim 1809.

İtalinsky temsil etti.⁹⁸ Taraflar 28 Mayıs 1812 tarihinde mutabakata vararak biri aleni, diğeri gizli olmak üzere iki anlaşma metnine imza attı. Bükreş şehrinde imzalanması dolayısıyla bu isimle anılan antlaşma maddelerinin içeriği şu şekildedir:

- İki devlet arasında daha önce yapılmış antlaşmaların hepsinin yürürlükte olduğu yeniden onaylandı.
- Rusya, savaşta işgal ettiği yerlerden Baserabya hariç Eflâk ve Boğdan'ı Osmanlı'ya geri vermeyi kabul etti.
- Prut ve Tuna Nehri'nin Osmanlı tarafındaki sahilleri, her iki devlet için de sınır kabul edildi.
- Sırplar, iç yönetimlerinde serbest olma hakkı kazandı.
- Osmanlı Devleti, Rusya ile İran arasında savaş ve anlaşmazlıkların da giderilmesi ve barış antlaşmasının yapılmasında arabuluculuk yapmayı kabul etti.⁹⁹
- İsmâil ve Kili kalelerinin yıkılması, antlaşmanın gizli maddelerinde yer almaktaydı. Antlaşmanın ikinci gizli maddesini ise Anakra ve Kemhal arasındaki bölgenin Ruslar tarafından kullanılması oluşturuordu.¹⁰⁰

Maddeleri bu şekilde olan antlaşma ile ilgili bir diğere önemli husus ise Rus savaş gemilerinin Karadeniz ve Boğazlar'dan geçmesi durumuydu. Öyle ki Rus hükümeti, daha evvelden Tuna ordusu başkomutanlarından Prens Prosorovski'nin yazmış olduğu ancak antlaşma maddelerine koymadığı bu maddeyi kabul etmişti. Bu maddeye göre, Rus gemileri her defasında üç gemiden fazla geçmemek şartıyla Boğazlar'dan serbestçe geçebileceklerdi. Bükreş Antlaşması yapılırken Rus hükümeti, Osmanlı hükümetinin bu maddeyi asla kabul etmeyeceğini bildiği için maddeden hiç bahsetmedi. Ancak Rus tarihçiler, antlaşmanın üçüncü maddesi olan, her iki devlet arasında daha önce yapılan antlaşmaların hepsinin yeniden teyit edilmesi nedeniyle, Rusya'nın Boğazlar'dan harp gemilerini geçirme

⁹⁸ Levent Düzcü, "Tuna Sınırnı Yeni Baştan Düzenlemek/Tahdîd-i Hudûd: Osmanlı'nın Rusya İle İmtihanı (1812-1818)" *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (16), 2016, s. 183.

⁹⁹ Ahmed Cevdet Paşa, a.g.e., C.5., s. 2453-2461.; Uçarol, a.g.e., s. 114.; Haydar Efe, "Osmanlı'nın Kuzey Ve Doğu Politikası Ve Rusya'nın Sıcak Denizlere İnme Politikası Kapsamında Şekillenen Doğu Sınırları" *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9 (17), 2018, s. 314.

¹⁰⁰ BOA, TS. MA.e, H. 17.05.1227/M. 29 Mayıs 1812; Fehmi İsmail, "Bükreş Andlaşmasının Müzakeresi 1811-1812", *Belleten*, 46 (181), 1982, s. 104. ; Kurat, a.g.e., s. 51.

hakkını muhafaza ettiklerini iddia ettiler. Zira onlara göre, 1805 tarihinde imzalanan Osmanlı-Rus ittifakı, Rusya'ya bu hakkı veriyordu. Fakat Rus tarihçilerin göz ardı ettikleri bir durum vardı. Söz konusu anlaşmanın kanıt olarak gösterdikleri maddesi, Osmanlı-Rus ittifakının devam ettiği ve her iki tarafın Yedi Ada'yı muhafaza etmiş oldukları antlaşmaya sadık kaldıkları müddetçe geçerliydi. Oysa Osmanlı-Rus ittifakı, harbin başlamasıyla sona ermiş, Yedi Ada da 1807 tarihinde Ruslar tarafından Fransa'ya terk edilmişti.¹⁰¹

Öte yandan Osmanlı Devleti, savaşı kaybetmesine rağmen bu anlaşma ile Rusya'nın Tuna Nehri'ne kadar gelmesi ve Besarabya'yı idaresi altına almasının dışında az toprak kaybetmesi, bu antlaşmanın iyi yanıydı. Fakat maddeler arasında yer alan Sırp'lara özerklik verilmesi maddesi, Osmanlı İmparatorluğu içinde ulusçuluk hareketlerinin başlamasına zemin hazırlayacak nitelikteydi.¹⁰² Bu durum taraflar arasında anlaşmazlığa neden oldu. Anlaşmazlığa neden olan bir diğer konu da Eflak ve Boğdan'a imtiyaz verilmesi ve Osmanlı-Rus sınırının belirlendiği maddelerdi. Bu nedenle taraflar arasında 30 Eylül 1826 tarihinde 8 maddeden oluşan yeni bir antlaşma daha imzalandı. 8 maddeden oluşan bu antlaşma (Akkerman Antlaşması) ile Rus gemilerinin Boğaz'dan geçişine izin verildi. Osmanlı Devleti, Eflâk ve Boğdan'ın mevcut olan imtiyazlarını kabul ederek, Bükreş Antlaşması'nın Sırp'lara ilgili maddesini 18 ay içinde uygulayacağını kabul etti. Yine bu antlaşma uyarınca Rus bayrağı altındaki Rus tüccar gemilerinin, Osmanlı sularında serbestçe gezinebilmelerine karar verildi.¹⁰³

Sonuç

Osmanlı Devleti'nin Ruslar'ın izni olmaksızın Napolyon'un isteği ile Eflâk ve Boğdan beylerini değiştirmesiyle başlayan 1806-1812 Osmanlı-Rus Savaşı, Osmanlı Devleti'nin içte ve dışta birçok sorun yaşadığı bir döneme denk gelmiştir. Bir yandan devam eden değişim hareketleri, diğer yandan ayaklanmalar, isyanlar ve Alemdar Vak'ası gibi olayların gölgesinde gerçekleşen bu savaş, her iki devlet için de önemli sonuçlar doğurmuştur.

Osmanlı Devleti, Fransa'nın da etkisiyle katıldığı bu savaşta, başlarda Fransızlar tarafından favori görülmesine rağmen bir dizi eksiklikler ve zamanında yapılamayan müdahaleler nedeniyle beklenen başarıyı

¹⁰¹ İsmail, a.g.m., s.104-105.

¹⁰² Ahmed Cevdet Paşa, a.g.e., C.5., s. 2457; Uçarol, a.g.e., s. 114.

¹⁰³ Selim Aslantaş, "Osmanlı-Rus İlişkilerinden Bir Kesit: 1826 Akkerman Andlaşması'nın "Müzarekeleri", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 9 (36), 2013, s. 163-164.

gösteremedi. Özellikle Rus ordusu içerisinde bulunan casusların, Osmanlı kalelerindeki muhafızları kolaylıkla alt etmeleri, savaşın gidişatını değiştirdi. Zira bu casuslar sayesinde Ruslar, Osmanlı kalelerini savaşmadan kolaylıkla ele geçirdi. Hotin, Bender, Kili ve Akkirman Kaleleri'ni bu şekilde ele geçiren Ruslar, İsmâil Kalesi'nde, beklemedikleri bir direnişle karşılaştı. Savaşın başından itibaren hem askerî gücü, hem de lojistik ve teçhizat bakımından Osmanlı Devleti'nden bir hayli önde olan Ruslar'ın, İsmâil Kalesi'nde karşılaştıkları bu direniş, bir anlamda savaşın da seyrini değiştirdi. Zira burada verilen mücadeleler, sadece İsmâil Kalesi'nin elde tutulmasını sağlamadı, aynı zamanda Rus ilerleyişini de durdurdu. Ancak pes etmeye niyeti olmayan Ruslar, bu kayba rağmen birkaç kez daha İsmâil Kalesi'ne saldırırsalar da Pehlivan İbrahim Ağa ve beraberindeki birlikler karşısında ağır zayıat vererek ateşkes antlaşmasına mecbur kaldı. Bunun üzerine taraflar arasında 26 Ağustos 1807 tarihinde bir mütareke imzalandı. IV. Mustafa döneminde imzalanan ve dokuz ay yürürlükte kalması planlanan bu mütareke, tarafların yaşadığı sıkıntılar özellikle de Rusya'nın anlaşmaya bir türlü yanaşmaması nedeniyle sonuçsuz kaldı ve savaş yeniden başladı.

Savaşın ilk döneminde Pehlivan İbrahim Ağa ve birlikleri karşısında umduğunu bulamayan Ruslar, savaş başlar başlamaz İsmâil Kalesi'ni almak için harekete geçti. Pehlivan İbrahim Ağa'nın Kuzgun'da bulunmasını ve onun yokluğunda Çelebi Mustafa Paşa'nın İsmâil Kalesi'ni savunmasız bırakmasını fırsat bilen Ruslar, 1 Eylül 1809 tarihinde Çelebi Mustafa Paşa muhafazasındaki İsmâil Kalesi'ni kuşatmayı başardı. 27 Eylül tarihinde ise kale Ruslar'ın kontrolüne geçti. Ruslar, aldıkları bu galibiyetle birlikte Osmanlı'nın bölgedeki en önemli hububat depolarından birisini ortadan kaldırmakla kalmadı aynı zamanda diğer kalelerle olan bağlantısını da kesmiş oldu. Savaş sonunda imzalanan Bükreş Antlaşması ile birlikte ise kale tamamen Osmanlı hâkimiyetinden çıktı.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

Ali Emirî III. Selim (AE. SSLM. III.)

BOA, Ali Emirî III. Selim (AE. SSLM. III.), H. 29.10.1220/M. 20 Ocak 1806.

Cevdet Askeriye (C..AS.)

BOA, C..AS. 866-37145, H-25-02-1205/M. 3 Kasım 1790.

BOA, C. AS. 831-35419, H. 03.09.1225/M. 2 Ekim 1810.

BOA, C..AS. 132-5867., H. 17.10.1222/M. 18 Aralık 1807.

BOA, C..AS.. 647-27234,H. 21.12.1220/M.12 Mart 1806.

BOA, C..AS..526-21960, H. 23.03.1222/M.31 Mayıs 1807.

BOA, C..AS..900-38791, H. 28.01.1222/M. 7 Nisan 1807.

BOA, C.. AS. 146-6441, H. 29.03.1224/M.14 Mayıs 1809.

BOA, C..AS. 798-33821, H. 09.05.1224/M. 22 Haziran 1809.

Cevdet Hariciye (C..HR.)

BOA, C. HR. 64-3181, H. 29.04.1224/M. 13 Haziran 1809.

BOA, C. HR. 145-7235, H. 15.12.1224/M. 21 Ocak 1810.

Cevdet Maliye (C..ML)

BOA, C.. ML. 96-4317, H. 13.01.1222/M.23 Mart 1807.

Cevdet Nafia (C..NF)

BOA, C..NF. 8-389, H. 12.09.1222/M. 7 Şubat 1808.

Hatt-ı Hümâyûn (HAT.)

BOA, HAT. 151-6343, H. 05.12.1221, M. 28 Temmuz 1806.

BOA, HAT. 1364-53950, H. 29.12.1222/M. 27 Şubat 1808.

BOA, HAT. 106-4195, H. 21.10.1221/M. 1 Ocak 1807.

BOA, HAT. 149-6288, H. 16.10.1221/M. 27 Aralık 1806.

BOA, HAT. 149-6270; H. 21.10.1221/M. 1 Ocak 1807.

BOA, HAT. 106-4195, H.21.10.1221; 1 Ocak 1807.;

BOA, HAT. 151-6381, H. 21.01.1222/ M. 31Mart 1807.

BOA, HAT. 151-6369/H. 17.12.1221/M.24 Ocak 1807.

BOA, HAT. 151-6343./H. 05.12.1221/M.13 Şubat 1807.

BOA, HAT. 152-6395/H. 17.12.1221/M. 25 Şubat 1807.

BOA, HAT. 151-6364, H. 21.12.1221/M. 1 Mart 1807.

BOA, HAT. 1366-54094, H. 25.10.1221/M. 5 Ocak 1807.

BOA, HAT. 256-14700, H.16.10.1221/M. 27 Aralık 1806.

BOA, HAT. 149-6267/H. 29.12.1222/M. 27 Şubat 1808.

BOA, HAT. 1356-53120, H. 29.12.1222/M.27 Şubat 1808.

BOA, HAT. 1356-53060/H. 29.12.1222/M.27 Şubat 1808.

BOA, HAT. 149-6264, H. 25.02.1222/M. 4 Mayıs 1807.

BOA, HAT. 1008-42388, H. 29.12.1224/M. 4 Şubat 1810.

BOA, HAT. 851-1004-38150, H. 21.10.1223/M. 10 Aralık 1808.

BOA, HAT. 1444-59400, H. 29.12.1224/M. 4Şubat 1810.

BOA, HAT. 1006-42204, H. 17.09.1224/M.26 Ekim 1809.

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi, Evrak (TS.MA.e.)

BOA, TS. MA.e., H. 17.05.1227/M. 29 Mayıs 1812.

BOA, TS. MA.e., 311-16, H. 21.12.1224/M. 30 Ekim 1809.

BOA, TS. MA.e. 436-4, H. 11.03.1222/M. 19 Mayıs 1807.

Tetkik Eserler

Ahmed Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, Cilt 3, Üçdal Neşriyat İstanbul 1984.

- Ahmed Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, Cilt 4, Üçdal Neşriyat İstanbul 1984.
- Ahmed Cevdet Paşa, *Tarih-i Cevdet*, Cilt 5, Üçdal Neşriyat İstanbul 1984.
- AKSUN, Ziya Nur, *Osmanlı Tarihi*, Cilt 3, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1994.
- AKŞİN, Sina, "III. Selim'in Saltanatı (1789-1807): Ciddi İslahatın Başlaması", *Türkiye Tarihi 3*, Metin Kunt vd, Cem Yayınevi, İstanbul 2008.
- ARMAOĞLU, Fahir, *19. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1789-1914)*, Alkım Yayınevi, İstanbul 2010.
- ASLANTAŞ, Selim, "Osmanlı-Rus İlişkilerinden Bir Kesit:1826 Akkerman Andlaşması'nın "Müzarekeleri", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 9 (36), 2013, s. 146-169.
- AYDIN, Mahir, "Kaleler", *Osmanlı Askerî Tarihi: Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri 1792-1918*, (ed.Gültekin Yıldız), Timaş Yayınları, İstanbul, 2017, s. 11-33.
- BAŞER, Alper, "Kuzeyde Bir Osmanlı Şehri: İsmail Geçidi (1739-1768)", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi* 50, İstanbul 2023 s. 89-124.
- BEYDİLLİ, Kemal, "Pehlivan İbrahim Paşa", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 34, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2007, s. 222-223.
- CANTAY, Gönül Güreşsever, "Kaynaklarda Kuzeybatı Karadeniz'de Osmanlı Kaleleri", *Erdem İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 76, 2019, s. 163-184.
- DANIŞMEND, İsmail Hami, *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, C.4, Doğu Kütüphanesi Yayınları, İstanbul 2011.
- DÜZCÜ, Levent, "Tuna Sınırnı Yeni Baştan Düzenlemek/Tahdid-i Hudüd: Osmanlı'nın Rusya İle İmtihamı (1812-1818)" *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (16), 2016, s. 181-210.
- EFE, Ayla, "Silistre Eyaletinde Osmanlı-Rus Savaşları Küçük Kaynarca'dan Berlin'e" *OTAM*, 19, 2006, s. 139-174.
- EFE, Haydar, "Osmanlı'nın Kuzey Ve Doğu Politikası Ve Rusya'nın Sıcak Denizlere İnme Politikası Kapsamında Şekillenen Doğu Sınırları" *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9 (17), 2018, s. 297-334.
- EMECEN, Feridun, "İsmâil", C. 23, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 2001, s. 82-84.
- EROL, Salih, "1806-1812 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Pehlivan İbrahim Ağa'nın Rolü", *Türkiye Rusya Araştırmaları Dergisi*, 3, 2020, s. 23-53.
- EROL, Salih, *Pehlivan İbrahim Paşa Vakayı'-nâmesi (Baba Paşa Tarihi)*, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2007.
- HAMMER, Joseph von, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt 17, (çev. Mümin Çevik), Üçdal Neşriyat, İstanbul 1994.
- IŞIK, Mustafa, "XVI. Yüzylda Akkırman Sancağı", *Karadeniz Araştırmaları*, 18 (18), s. 19-37.
- IŞIKLI, Servet, *XIX. Yüzyıl Osmanlı-Rus Savaşları Kapsamında Yuna Muhafazasında Silistre*, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2014.
- İNBAŞI, Mehmet, "Osmanlı-Lehistan Harplerinde Sefer Yolu ve Tuna Nehrinin Stratejik Önemi (XVII. Yüzyıl)", *Balkanlar'da İslam Medeniyeti Uluslararası Üçüncü*

Doğanay, P. (2024). Osmanlı-Rus Savaşı ve İsmail Kuşatması (1806-1812). ANKARAD, 5(10), 55-81.

- Sempozyum Tebliğleri*”, Bükreş-Romanya 1-5 Kasım 2006, (2), IRCICA, İstanbul 2011, s. 479-505.
- İSMAIL, Fehmi, “Bükreş Andlaşmasının Müzakeresi 1811-1812”, *Belleten*, 46 (181), 1982, s. 73-120.
- JORGA, Nicolae, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, Cilt 5, (çev. Nilüfer Epçeli), Yeditepe Yayınları, İstanbul 2009.
- KARAL, Enver Ziya, *Osmanlı Tarihi*, Cilt 5, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2007.
- KARPAT, Kemal, “Bucak”, *Türkiye Diyânet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 6, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1992, s. 341-343.
- KRASNOZHON, Andrey, “History of Ismail Fortress and City”, (ed. Mehmet Tüttüncü), *INTERNATIONAL JOURNAL OF TURKOLOGY*, 6, 2020 Netherlands, s. 6-10.
- KURAT, Akdes Nimet, *Türkiye ve Rusya (1798-1919)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2011.
- KUZUCU, Serhat, *1787-1792 Osmanlı-Rus Savaşı*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Elazığ 2012.
- SAZAK, Samet, *Sefâretnameler Işığında Osmanlı-Rus Münasebetleri (1792-1812)*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2016.
- SERTOĞLU, Midhat, *Mufassal Osmanlı Tarihi*, Cilt 5, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2011.
- SUNAR, Mehmet Mert, “1806-1812 Osmanlı-Rus Harbi’ni Çalışmaya Bir Girizgâh: Sefer İçin Asker Toplanması”, *History Studies*, 10 (3), 2018, s. 239-256.
- TEYMUROVA, Günal, “1806-1812 Osmanlı-Rusya Savaşı ve Azerbaycan” *Osmanlı Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 2016, s. 45-59.
- TÜTÜNCÜ, Mehmet, KRASNOZHON, Andrew, *İsmail Şehri ve Kaleleri*, Chernomor’e Yayınevi, Odesa 2019.
- UÇAROL, Rifat, *Siyasi Tarih (1789-2001)*, Der Yayınları, İstanbul 2006.
- UZUN, Ömer Faruk, *1806-1812 Osmanlı-Rus Harbi’nde Rus Ordusunun Tuna Harekâtı*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2020.
- UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, *Meşhur Rumeli Âyanlarından Tirsinikli İsmail, Yılık Oğlu Süleyman Ağalar ve Alemdar Mustafa Paşa*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2010.
- YILMAZ, Özgür, “1806-1812 Osmanlı-Rus Savaşı’nda Rusların Trabzon ve Akçaabat Saldırılarına Dair Bazı Yeni Bilgiler”, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 26, 2019, s. 461-490.
- ZİNKEİSEN, Johann Wilhelm, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*, Yeditepe Yayınları, İstanbul 2011.